

Electronic Frontier Finland - Effi ry

www.ffi.org

28.11.2014

Lausunto sisäministeriön esityksestä SM025:00/2014 uudeksi rahankeräyslaiksi

Electronic Frontier Finland - Effi ry kiittää mahdollisuudesta lausua näkemyksensä sisäministeriön esityksestä SM025:00/2014 uudeksi rahankeräyslaiksi.

Yleisesti ottaen esitys on olennainen parannus nykyiseen, pahasti ajastaan jälkeen jääneeseen lakiin. Erityisesti kiitämme luvanvaraisuuden muuttamista ilmoitusvelvollisuudeksi. Tämän myötä poistuu tarpeetonta lupabyrokratiaa ja vapaaseen kansalaisyhteiskuntaan sopimaton yleishyödyllisyysarviointi. Joitakin huolenaiheita meillä kuitenkin on.

Esityksen perusteluista jäimme kaipaamaan perusoikeusnäkökulmaa, etenkin pykälän 3 kohdalla. Rahoituksella on iso merkitys sananvapaudelle ja erityisesti sen ydinalueelle, poliittiselle puheelle. Rahankeräyksen rajoittaminen viranomaisten hyödyllisyysarvioinnin perusteella on ollut tältä kannalta hyvin ongelmallista vanhassa laissa. Nyt puheena oleva esitys korjaa tämän suurelta osin, mutta olisi kuitenkin hyvä selventää, että rahankeräystä ei jatkossakaan kiellettäisi poliittisin perustein. Tähän liittyen huolestuttava on perusteluissa mainittu esimerkki epäsiiveellisestä toiminnasta hyvän tavan vastaisena: esimerkiksi sukupuolineutraalin avioliittolain puolesta kampanjoiminen olisi vielä vähän aikaa sitten voinut jonkun mielestä olla epäsiiveellistä. Rajoitusten tulee perustua objektiivisiin kriteereihin, eivätkä ne saa olla tulkinnanvaraisia kuten esimerkiksi perusteluissa mainittu "epäsiiveellisyys". Yleensäkin sananvapauteen kuuluu oikeus ilmaista ja puolustaa vastenmielisiä, väärää ja vaarallisiakin mielipiteitä, ja erityisesti myös oikeus yrittää muuttaa yleisesti hyväksytyjä yhteiskunnallisia arvoja. Tuoreessa muistissa on päihdelainsäädännön muuttamiseen pyrkivä kannabisyhdistys, jota ei hyväksyty yhdistysrekisteriin. Poliittiseen sananvapauteen kuuluu vapaus pyrkiä muuttamaan lakeja, ja tätä varten pitäisi saada paitsi järjestäytyä myös kerätä rahaa.

Koko ehto hyvän tavan vastaisuudesta on itse asiassa turha. Pitäisi riittää, että toiminta on laillista. Vähintään olisi paikallaan selventää, että ainakaan sananvapauden käyttäminen "väärinkään" asioiden puolesta puhumiseen ei ole hyvän tavan vastaista lain tarkoittamassa mielessä.

Pykälässä 5 rekisteröimättömien yhteisöjen, käytännössä ilmeisesti myös yksityishenkilöiden, toiminnan rajoittaminen vain yksittäisen henkilön tai perheen taloudellisessa ahdingossa auttamiseen on keinotekoinen ja tarpeeton rajoitus, joka pitäisi poistaa. Maistraatille tehtävästä rahankeräysilmoituksesta ja -tilityksestä ilmenevät kyllä riittävät seikat valvontaa varten. Yksityishenkilöistä voisi olla erillinen maininta, jos halutaan esimerkiksi rajoittaa keräysoikeus Suomessa asuviin henkilöihin, mutta keräystarkoitusta ei ole syytä rajata. Perusoikeusnäkökulmasta yksityisen ihmisenkin pitää saada ajaa vaikkapa ikiomaa poliittista agendaansa ja kerätä sitä varten rahaa. Oikeutta toimeenpanna rahankeräys ei pitäisi rajoittaa tietyn tyyppisten organisaatioiden erityisoikeudeksi, vaan keräystarkoituksen tulisi olla ratkaiseva. Esitämme, että oikeus toimeenpanna rahankeräys olisi yksittäisillä ihmisillä, millä tahansa ihmisten yhteensuostuksella ja yhteisöillä.

Pykälän 6 momentti koulu- ja harrasteryhmien ym. ilmoitusvelvollisuudesta ja keräämisen luvallisuudesta voitaisiin mielestämme poistaa. Momentin rajaukset vaikuttavat keinotekoisilta ja epämääräisiltä. Ilmoituksen tekeminen tulee olla niin yksinkertaista, että ilmoitus on aina vaivatonta tehdä. Myös tällaisen keräämisen luvallisuus tulisi olla muutenkin katettu keräyksen toimeenpano-

oikeuspykälässä.

Pykälän 6 neljännessä momentissa rajausta sisätiloihin on outo. Tarkoitus ei kuitenkaan liene varta vasten sortaa esimerkiksi luontoharrastajia, partiolaisia tai hyvin laajoja kokouksia, jotka eivät mahdu mihinkään rakennukseen: Suomessa järjestetään joka kesä suuruusluokkaa 70 000 ihmisen kokoontumisia, jotka ihan käytännön syistä pidetään ulkona. Jos ajatus on varmistaa, ettei keräys hallitsemattomasti laajene kokouksen ulkopuolisiin, se olisi parempi sanoa suoraan eikä keinotekoisien sisätilarajauksen avulla.

Pykälän 6 vaalirahoitusmomentin tarpeellisuus on kyseenalainen: ilmoitusmenettelyn pitäisi olla niin helppo, ettei se muodostu ehdokkaille rasitukseksi, ja tässäkin ehdokkaiden pitäisi näyttää kansalaisille hyvää esimerkkiä. Ainakin tätä olisi syytä avata perusteluissa enemmän sellaisen vaikutelman välttämiseksi, että poliitikot vain haluavat päästää itsensä helpommalla.

Pykälässä 7 rahankeräysilmoituksen merkitseminen rahankeräysrekisteriin olisi syytä määritellä niin, että internetissä tehtynä ilmoitus on sellaisenaan välittömästi rekisterissä nähtävissä ja mahdollistaa keräyksen aloittamisen samantien. Muutoin maistraatin käsittelyprosessi uhkaa muodostua lupaharkinnan kaltaiseksi turhaa viivettä aiheuttavaksi menettelyksi, mikä tuhoaa lakiuudistuksen tärkeimmän tavoitteen, ilmoituksenvaraisuuteen siirtymisen.

Maistraatin valvonta ilmoituksen tietojen asianmukaisuudesta ja keräyksen lainmukaisuudesta tapahtuisi siten ehdotuksemme mukaan yhtäaikaan keräyksen ollessa jo käynnissä. Maistraatti voisi ilmoituksessa puutteita havaitessaan velvoittaa täydentämään ilmoitusta tai määrätä keräyksen keskeytettäväksi. Tämänkaltaiset epäselvyydet tai epäasiallisuudet olisivat poikkeustapauksia, pieni osa kaikista keräysilmoituksista, joten kaikkea keräystoimintaa ei ole syytä hankaloittaa etukäteistarkastuksella.

Pykälässä 9 kaipaamme täsmennystä siihen, miten tiedot voi ilmoittaa. Ilmoittamisen tulisi olla mahdollista yksinkertaisella lomakkeella internetissä, tai ilmoittajan valinnan mukaan postitse lähetetyllä paperilomakkeella. Henkilökohtaisen käynnin ei tule olla tarpeen.

Pykälä 12 on hyvä, mutta epäselväksi jää miten sitä sovellettaisiin keräyksiin, joita ilmoitusvelvollisuus ei koske. Erityisesti vaaliehdokkaiden osalta, voisiko näiltä kieltää rahankeräyksen jos esimerkiksi tilitys edellisistä vaaleista on tekemättä? Ellei, vaarana on taas vaikutelma, että poliitikot halutaan päästää helpommalla. Tähän kohtaan voisi myös lisätä mahdollisuuden keräyksen keskeyttämisestä, jos rahankeräysilmoituksessa havaitaan oleellisia puutteita.

Pykälässä 14 olisi hyvä selventää rekisterin julkisuutta enemmän: erityisesti, että kaikki tiedot tilitykset mukaanlukien olisivat julkisia ja että rekisteriin pitäisi päästä käsiksi helposti internetin kautta ilman mitään lupia tai tunnistautumismenettelyä. Tämä mahdollistaisi tosiasiallisesti keräystoiminnan läpinäkyvyyden kansalaisia kohtaan, ja olisi omiaan lisäämään luottamusta rahankeräystoimintaa kohtaan.

Pykälä 17 on mielestämme tarpeeton ja velvoite kuulua yhteisöön tai sitoutua sen kantoihin on ongelmallinen perustuslain turvaaman kokoontumisvapauden näkökulmasta. Yleensäkin pidämme lakisääteisiä itsesääntelyelimiä huonona ratkaisuna, koska sellaisille helposti muodostuu viranomaisille kuuluvaa julkista valtaa. Esitystä kuitenkin lieventää tässä mahdollisuus ohittaa sitoutumisvelvoite vapaamuotoisella selityksellä, joka näyttäisi estävän enimmäkseen väärinkäytösmahdollisuudet. Mikäli itsesääntelypykälä otetaan lakiin, olisi mielestämme syytä huolehtia, että mahdollisuus sitoutumisvelvoitteen ohittamiseen on tosiasiallisesti käytettävissä kaikilla rahankeräyksen toimeenpanijoilla. Tälle selitykselle ei siis pitäisi asettaa rajoituksia.

Electronic Frontier Finland - Effi ry:n puolesta

Timo Karjalainen
puheenjohtaja

28.11.2014

Electronic Frontier Finland (Effi) ry

Electronic Frontier Finland - Effi ry kiittää mahdollisuudesta lausua näkemyksensä sisäministeriön esityksestä SM025:00/2014 uudeksi rahankeräyslaiksi.

Yleisesti ottaen esitys on olennainen parannus nykyiseen, pahasti ajastaan jälkeen jääneeseen lakiin. Erityisesti kiitämme luvanvaraisuuden muuttumista ilmoitusvelvollisuudeksi. Tämän myötä poistuu tarpeetonta lupabyrokratiaa ja vapaaseen kansalaisyhteiskuntaan sopimaton yleishyödyllisyysarviointi. Joitakin huolenaiheita meillä kuitenkin on.

Esityksen perusteluista jäimme kaipaamaan perusoikeusnäkökulmaa, etenkin pykälän 3 kohdalla. Rahoituksella on iso merkitys sananvapaudelle ja erityisesti sen ydinalueelle, poliittiselle puheelle. Rahankeräyksen rajoittaminen viranomaisten hyödyllisyysarvioinnin perusteella on ollut tältä kannalta hyvin ongelmallista vanhassa laissa. Nyt puheena oleva esitys korjaa tämän suurelta osin, mutta olisi kuitenkin hyvä selvittää, että rahankeräystä ei jatkossakaan kiellettäisi poliittisin perustein. Tähän liittyen huolestuttava on perusteluissa mainittu esimerkki epäsideellisestä toiminnasta hyvän tavan vastaisena: esimerkiksi sukupuolineutraalin avioliittolain puolesta kampanjoiminen olisi vielä vähän aikaa sitten voinut jonkun mielestä olla epäsideellistä. Rajoitusten tulee perustua objektiivisiin kriteereihin, eivätkä ne saa olla tulkinnanvaraisia kuten esimerkiksi perusteluissa mainittu "epäsideellisyys". Yleensäkin sananvapauteen kuuluu oikeus ilmaista ja puolustaa vastenmielisiä, väriä ja vaarallisiakin mielipiteitä, ja erityisesti myös oikeus yrittää muuttaa yleisesti hyväksytyjä yhteiskunnallisia arvoja. Tuoreessa muistissa on päihdelainsäädännön muuttamiseen pyrkivä kannabisyhdistys, jota ei hyväksytty yhdistysrekisteriin. Poliittiseen sananvapauteen kuuluu vapaus pyrkiä muuttamaan lakeja, ja tätä varten pitäisi saada paitsi järjestäytyä myös kerätä rahaa. Koko ehto hyvän tavan vastaisuudesta on itse asiassa turha. Pitäisi riittää, että toiminta on laillista. Vähintään olisi paikallaan selvittää, että ainakaan sananvapauden käyttäminen "väärinäkään" asioiden puolesta puhumiseen ei ole hyvän tavan vastaista lain tarkoittamassa mielessä.

Pykälässä 5 rekisteröimättömien yhteisöjen, käytännössä ilmeisesti myös yksityishenkilöiden, toiminnan rajoittaminen vain yksittäisen henkilön tai perheen taloudellisessa ahdingossa auttamiseen on keinotekoinen ja tarpeeton rajoitus, joka pitäisi poistaa. Maistraatille tehtävästä rahankeräysilmoituksesta ja -tilityksestä ilmenevät kyllä riittävät seikat valvontaa varten. Yksityishenkilöistä voisi olla erillinen maininta, jos halutaan esimerkiksi rajoittaa keräysoikeus Suomessa asuviin henkilöihin, mutta keräystarkoitusta ei ole syytä rajata. Perusoikeusnäkökulmasta yksityisen ihmisenkin pitää saada ajaa vaikkapa ikiomaa poliittista agendaansa ja kerätä sitä varten rahaa. Oikeutta toimeenpanna rahankeräys ei pitäisi rajoittaa tietyn tyyppisten organisaatioiden erityisoikeudeksi, vaan keräystarkoituksen tulisi olla ratkaiseva. Esitämme, että oikeus toimeenpanna rahankeräys olisi yksittäisillä ihmisillä, millä tahansa ihmisten yhteenliittymällä ja yhteisöillä.

Pykälän 6 momentti koulu- ja harrasteryhmien ym. ilmoitusvelvollisuudesta ja keräämisen luvallisuudesta voitaisiin mielestämme poistaa. Momentin rajaukset vaikuttavat keinotekoisilta ja epämääräisiltä. Ilmoituksen tekeminen tulee olla niin yksinkertaista, että ilmoitus on aina vaivatonta tehdä. Myös tällaisen keräämisen luvallisuus tulisi olla muutenkin katettu keräyksen toimeenpano-oikeuspykälässä.

Pykälän 6 neljännessä momentissa rajaus sisätiloihin on outo. Tarkoitus ei kuitenkaan liene varta vasten sortaa esimerkiksi luontoharrastajia, partiolaisia tai hyvin laajoja kokouksia, jotka eivät mahdu mihinkään rakennukseen: Suomessa järjestetään joka kesä suuruusluokkaa 70 000 ihmisen kokoontumisia, jotka ihan käytännön syistä pidetään ulkona. Jos ajatus on varmistaa, ettei keräys hallitsemattomasti laajene kokouksen ulkopuolisiin, se olisi parempi sanoa suoraan eikä

keinotekoisien sisätilarajauksen avulla.

Pykälän 6 vaalirahoitusmomentin tarpeellisuus on kyseenalainen: ilmoitusmenettelyn pitäisi olla niin helppo, ettei se muodostu ehdokkaille rasitukseksi, ja tässäkin ehdokkaiden pitäisi näyttää kansalaisille hyvää esimerkkiä. Ainakin tätä olisi syytä avata perusteluissa enemmän sellaisen vaikutelman välttämiseksi, että poliitikot vain haluavat päästää itsensä helpommalla.

Pykälässä 7 rahankeräysilmoituksen merkitseminen rahankeräysrekisteriin olisi syytä määritellä niin, että internetissä tehtynä ilmoitus on sellaisenaan välittömästi rekisterissä nähtävissä ja mahdollistaa keräyksen aloittamisen samantien. Muutoin maistraatin käsittelyprosessi uhkaa muodostua lupaharkinnan kaltaiseksi turhaa viivettä aiheuttavaksi menettelyksi, mikä tuhoaa lakiuudistuksen tärkeimmän tavoitteen, ilmoituksenvaraisuuteen siirtymisen. Maistraatin valvonta ilmoituksen tietojen asianmukaisuudesta ja keräyksen lainmukaisuudesta tapahtuisi siten ehdotuksemme mukaan yhtäaikaan keräyksen ollessa jo käynnissä. Maistraatti voisi ilmoituksessa puutteita havaitessaan velvoittaa täydentämään ilmoitusta tai määrätä keräyksen keskeytettäväksi. Tämänkaltaiset epäselvyydet tai epäasiallisuudet olisivat poikkeustapauksia, pieni osa kaikista keräysilmoituksista, joten kaikkea keräystoimintaa ei ole syytä hankaloittaa etukäteistarkastuksella.

Pykälässä 9 kaipaamme täsmennystä siihen, miten tiedot voi ilmoittaa. Ilmoittamisen tulisi olla mahdollista yksinkertaisella lomakkeella internetissä, tai ilmoittajan valinnan mukaan postitse lähetetyllä paperilomakkeella. Henkilökohtaisen käynnin ei tule olla tarpeen.

Pykälä 12 on hyvä, mutta epäselväksi jää miten sitä sovellettaisiin keräyksiin, joita ilmoitusvelvollisuus ei koske. Erityisesti vaaliehdokkaiden osalta, voisiko näiltä kieltää rahankeräyksen jos esimerkiksi tilitys edellisistä vaaleista on tekemättä? Ellei, vaarana on taas vaikutelma, että poliitikot halutaan päästää helpommalla. Tähän pykälään voisi myös lisätä mahdollisuuden keräyksen keskeyttämisestä, jos rahankeräysilmoituksessa havaitaan oleellisia puutteita.

Pykälässä 14 olisi hyvä selventää rekisterin julkisuutta enemmän: erityisesti, että kaikki tiedot tilitykset mukaanlukien olisivat julkisia ja että rekisteriin pitäisi päästä käsiksi helposti internetin kautta ilman mitään lupia tai tunnustautumismenettelyä. Tämä mahdollistaisi tosiasiallisesti keräystoiminnan läpinäkyvyyden kansalaisia kohtaan, ja olisi omiaan lisäämään luottamusta rahankeräystoimintaa kohtaan.

Pykälä 17 on mielestämme tarpeeton ja velvoite kuulua yhteisöön tai sitoutua sen kantoihin on ongelmallinen perustuslain turvaaman kokoontumisvapauden näkökulmasta. Yleensäkin pidämme lakisääteisiä itsesääntelyelimiä huonona ratkaisuna, koska sellaisille helposti muodostuu viranomaisille kuuluvaa julkista valtaa. Esitystä kuitenkin lieventää tässä mahdollisuus ohittaa sitoutumisvelvoite vapaamuotoisella selityksellä, joka näyttäisi estävän enimmäkseen väärinkäytösmahdollisuudet. Mikäli itsesääntelypykälä otetaan lakiin, olisi mielestämme syytä huolehtia, että mahdollisuus sitoutumisvelvoitteen ohittamiseen on tosiasiallisesti käytettävissä kaikilla rahankeräyksen toimeenpanijoilla. Tälle selitykselle ei siis pitäisi asettaa muoto- tai sisältörajoituksia. Joka tapauksessa olisi hyvä ainakin selventää mitä tarkoittaa "riippumaton, alan toimijoita laajasti edustava Suomessa perustettu toimielin": Pitääkö jonkin viranomaisen erikseen etukäteen hyväksyä sellaiset? Tarkoittaako ala tässä "rahankeräysalaa" (pyritäänkö rahankeräyksen ammattimaistamiseen) vai rahaa keräävän yhteisön alaa (jolloin sen riippumattomuus olisi väkisininkin kyseenalainen)?

Electronic Frontier Finland (Effi) ry
www.ffi.org